

De school als meertalige leeromgeving? Tips voor het omgaan met thuistalen in het basisonderwijs

Door Griet Ramaut en Machteld Verhelst, CTO-medewerkers

Steeds meer kinderen stromen het onderwijs binnen met een andere thuistaal dan het Nederlands. Hun thuistaal wordt echter meestal niet aangeboord als een bron voor leren. Van meertalige kinderen wordt verwacht dat zij de talige bagage die ze van thuis meebrengen, netjes voor de schoolpoort afzetten of op zijn minst diep wegstoppen in hun rugzak. De idee dat kinderen het Nederlands het best leren aan de hand van een taalbad, is een vanzelfsprekendheid die zelden in vraag wordt gesteld. Nochtans blijkt het huidige taalbadmodel, waarbij kinderen worden ondergedompeld in het Nederlands, ontoereikend voor heel wat anderstalige kinderen.

Door de thuistaal van kinderen een plaats te geven in het onderwijs, geef je kinderen niet alleen de kans om meer zichzelf te zijn op school en hun welbevinden te vergroten, het is ook een belangrijke hefboom voor het leren van het Nederlands en het ontwikkelen van andere schoolse vaardigheden. En je hoeft als leerkracht helemaal geen polyglot te zijn om hiermee aan de slag te gaan.

Hoe geef je de thuistalen van meertalige kinderen een plaats in je klas en school zonder zelf die talen te spreken en zonder de organisatie van het onderwijs te moeten veranderen? We geven hiervoor een aantal suggesties.

Open je blik voor de talenrijkdom op school

Alles begint bij het creëren van een positieve en open sfeer rond meertaligheid op school. Door een positieve attitude aan te nemen ten aanzien van andere talen, verhoog je niet alleen het welbevinden van anderstalige leerlingen op school, maar leren alle leerlingen positief kijken naar andere talen. Enkele ideeën:

- Laat kinderen spelen en ravotten op de speelplaats in de taal die voor hen het meest vanzelfsprekend is. Bespreek met de (oudere) kinderen in de klas wat ze aan deze situatie leuk en/of lastig vinden. Maak indien nodig afspraken: bv. 'Je toont respect voor wie jouw taal niet spreekt en schakelt over op het Nederlands wanneer een ander je niet begrijpt'.
- Breng de thuiscontext van de kinderen binnen in de klas door middel van bv. een familiemuur: laat de kinderen een foto meebrengen van hun familie en voorzie een plek in het klaslokaal om ze op te hangen, bv. in de kring of de leeshoek. Spreek de kinderen hierover aan en toon interesse voor de taal die ze gebruiken met hun familieleden (*Wie zijn deze mensen? Hoe heten ze? Hoe spreek je hen aan? Welke talen spreek je met je (groot)ouders, je oom of tante? Je broer of zus?*).
- Organiseer taalsensibiliserende activiteiten in de klas: bv. beluister aftelrijmpjes, versjes en liedjes in verschillende talen en laat de kinderen zoeken naar verschillen en

gelijkenissen in klanken en woorden. Reflecteer hierover met hen. In *Talen op een Kier* (Plantyn, 2009) vind je 40 uitgewerkte lesfiches om kinderen van 5 tot en met 12 jaar te sensibiliseren rond meertaligheid.

- Laat de kinderen boeken, CD's, liedjes, kranten of tijdschriften meebrengen van thuis of haal meertalige materialen uit de openbare bibliotheek en geef ze een plaats in een keuzehoek van de klas.
- Laat een leerling een woord, instructie of uitleg vertalen in de thuistaal wanneer een taalgenoot iets niet begrijpt in het Nederlands. Laat de leerlingen gebruik maken van vertaalwoordenboeken en online woordenboeken in de klas.
- Reageer niet meteen negatief wanneer een leerling spontaan iets vraagt of zegt in de thuistaal. Speel in op wat de leerling aan het doen is of probeer door middel van vragen te achterhalen wat hij duidelijk wil maken. Geef niet te snel op, vraag door. Als dat niet lukt, kan je een taalgenoot inschakelen om hulp te bieden.
- Vraag de kinderen hoe iets wordt gezegd of geschreven in hun thuistaal wanneer je dit relevant acht in het kader van een activiteit of het welbevinden van de leerlingen. Maak eventueel een 'spiekbriefje' met woorden die je van pas kunnen komen (bv. troostwoorden bij kleuters).

Benut de taalcompetenties van meertalige leerlingen in je klas.

Geef de anderstalige leerlingen de rol van 'expert' bij het uitvoeren van taken. Op die manier stimuleer je niet enkel hun welbevinden en betrokkenheid, maar bied je hen ook kansen om taken tot een goed einde te brengen en op die manier schoolse vaardigheden te ontwikkelen.

- Zorg voor zinvolle, motiverende activiteiten waarbij de leerlingen een probleem moeten oplossen, informatie moeten verwerken om tot een creatief eindproduct te komen, én daarbij hun thuistaal kunnen inzetten. Dergelijke taken geven meer garantie dat leerlingen doelgericht met de taak bezig zijn en dat ze niet zomaar zitten te 'kletsen' in hun eigen taal.
- Laat de leerlingen af en toe in taalhomogene groepjes samenwerken en geef hen de ruimte om bij het uitvoeren van taken met elkaar in de eigen taal te brainstormen, te overleggen, ideeën op te schrijven, elkaar te helpen. Ga regelmatig over hun schouders meekijken, stel vragen en/of zorg voor een klassikale terugkoppeling in het Nederlands.
- Laat de leerlingen een taak oplossen in de eigen taal, bv. een brief schrijven naar een Turkse uitwisselingsklas, een artikel in de eigen taal schrijven voor de schoolkrant, informatie opzoeken op internet in de eigen taal, een (digitaal of papieren) vertaalwoordenboekje samenstellen voor de klas, een familielid interviewen...
- Laat de anderstalige leerling tolken in zijn thuistaal bij een uitstap in de buurt, bv. op de markt of bij een activiteit waarbij een ouder iets komt vertellen of demonstreren in de klas.
- Maak in taalbeschouwingslessen ruimte voor het reflecteren over meerdere talen. Stimuleer de leerlingen om bepaalde taalkenmerken van het Nederlands (bv. het lidwoord, de meervoudsvorming) te vergelijken met taalkenmerken van hun thuistaal. Dit zet hen aan om na te denken over gelijkenissen en verschillen tussen talen en kan een dieper inzicht opleveren over taalstructuren.

Een open talenbeleid

Een positieve houding ten aanzien van meertaligheid heeft slechts effect wanneer het gedragen wordt door het beleid van de school, het hele team en de ouders. Maak van meertaligheid een item op teamvergaderingen: pols naar verwachtingen en percepties van collega's, wissel ervaringen uit, maak hierover gezamenlijke afspraken. Geef voldoende tijd om veranderingen te laten 'rijpen'. Ook bij anderstalige ouders leven heel wat misverstanden over de rol van de thuistaal bij het leren van het Nederlands. Ouders worden het best versterkt in het gebruik van hun eigen taal en aangemoedigd om met hun kinderen vooral veel te praten.

Materialen

- Talen op een kier. Talensensibilisering in de basisschool, H. Desmedt e.a., Mechelen: Plantyn (2009)
- Hoe kinderen meertalig opgroeien, E. Burckhardt Montanari e.a., Amsterdam: PlanPlan (2004)

Meer informatie over meertalig onderwijs

- Op www.taalbeleid.org vind je een kijkwijzer die concretiseert hoe je door inzet van de thuistaal de leeromgeving in de klas krachtiger kan maken. Deze kijkwijzer kan dienen om je bewust te maken van wat er allemaal mogelijk is en als reflectie-instrument op je klaspraktijk.
- De website www.meertaligheid.be bundelt achtergrondinformatie, materiaal, aankondigingen van vormingsinitiatieven, projecten en links rond het thema meertaligheid. De site omvat ook een groot arsenaal aan beantwoorde 'veelgestelde vragen'.
- Andere interessante sites met vormingsaanbod voor leerkrachten en ouders en achtergrond over meertalig onderwijs:
 - www.foyer.be
 - www.rug.nl/kennisdebat/onderwerpen/meertaligheid/misverstanden
- 'Naar een volwaardig talenbeleid. Omgaan met meertaligheid in het Vlaams onderwijs'. Van den Branden, K. & M. Verhelst (2009), uit: Jaspers, J. (red.), De klank van de stad. Leuven: Acco.
- 'Omgaan met meertaligheid', K. Van den Branden (2010), uit: Handboek taalbeleid basisonderwijs, Leuven: Acco
- Het CTO voert samen met het Centrum voor Diversiteit en leren een wetenschappelijke evaluatie uit van het project 'Thuistaal als hefboom in het basisonderwijs' dat loopt in vier Gentse projectscholen, in opdracht van de stad Gent (2008-2012). Meer info hierover is te vinden op deze site: www.pbdgent.be/node/24
- In opdracht van Kind en Gezin voerde het CTO ook een studie uit naar meertaligheid en taalstimulering bij kinderen van 0 tot 6 jaar (Verhelst, Joos en Moons (2010), Leuven: CTO). Deze studie bevat adviezen en tips voor professionals die met ouders en kinderen werken, en is binnenkort te vinden op de site van Kind en Gezin: www.kindengezin.be